

Abstrakt

Etruským skalním hrobkám se zdobenými fasádami se věnuje poměrně málo, téměř výlučně italských archeologů a stojí trochu v úzadí za jinými etruskými hrobkami, které získali pozornost nástennými malbami, nebo hrobovou výbavou. V helénistickém období mezi 2. půl. 4. stol. před n. l. a 1. půl. 2. stol. před n. l. vznikla na území ve vnitrozemí jižní Etrurie, na nekropolách dvou etruských měst, Sovany a Norchie, skupina zhruba 30 hrobek, které na fasádách vysekaných do skalního podloží propracovaně imitují prvky reálné architektury a jsou zdobené figurálními reliéfy. Už od objevení těchto hrobek v 19. století se badatelé pozastavovali nad jejich podobností s architekturou řeckých chrámů a architektonických slohů, s hrobkami makedonských vládců, skalními hrobkami mimo Etrurie, hlavně ve východním Středomoří. Debata o cizích vlyvech a hledání analogií je stále živé, a pokračuje i v současnosti s novými objevy.

Cílem práce je přispět do této diskuse o cizích uměleckých vlivech na architekturu a výzdobu těchto etruských hrobek pokusit se zodpovědět tyto hlavní otázky – nakolik čerpali tvůrci fasád z místní tradice a zda, a pokud ano, v čem se nechali inspirovat jinými kulturami? Tohto cíle se pokusím dosáhnout vlastním podrobným přezkoumáním jednotlivých výzdobných motivů, jakož i celkové formy fasád a hledáním relevantních analogií v rámci archeologie starověké Etrurie, zbytku Itálie a zejména území Magna Graecia, a východního Středomoří. Ze skupiny 30 skalních hrobek jsem vybrala 22 na základě toho, že jsou dostatečně zachované, mají propracovanou fasádu imitující prvky reálné architektury a figurální výzdobu, které nejsou známé z předcházejících období. Na jejich fasádách jsem identifikovala 11 jednotlivých výzdobných motivů - zesnulý na *kliné*, vodní démon, protomy a florální motiv, korintské hlavice sloupů s antropomorfními protomy, tzv. „*Rankengöttin*“, scény z řeckých mýtů, démoni Vanth, Charu a okřídlení démoni, lvi, okřídlené lvi a sfingy, průvod magistrátů, vlys s výstrojí a výzbrojí, vlys s grify a florálním motivem. Jako dvanácté tema jsem zahrнула imitaci architektury v celkové formě fasády.

Z těchto motivů vychází z etruské předhelénistické starší tradice zesnulý na *kliné*, vodní démon, démon Vanth, Charu a okřídlení démoni, sochy lvů a sfing před hrobkou a průvod magistrátů. Motivy které přišli z oblasti Magna Graecia na konci klasického období a na začátku helénismu jsou protomy a florální motiv, korintské hlavice sloupů s antropomorfními protomy, scény obětování trojských zajatců, Amazonomachie aj.

Motivy, které mají původ mimo Etrurie jsou i „Tzv. „*Rankengöttin*“, vlys s výstrojí a výzbrojí, vlys s grify a florálním motivem. Byly importovány v helénistickém období z jižní Itálie, ale jejich velmi blízké analogie jsou i ve východním Středomoří a v makedonských hrobkách, kde se zas uplatnili umělecké prvky z jižní Itálie. Tyto pohyby nebyl jednosměrné a výsledkem je helénistická *koiné* v umění. Ta samá obtížná rozlišitelnost vlivů a jejich kombinací je patrná v celkové formě fasád, které imitují prvky reálné architektury. Etruské skalní hrobky se zdobenými fasádami nebyly kopiemi skalních hrobek ve východním Středomoří a ani nebyly jimi přímo ovlivněny. Jejich podobnost vyplývá ze společných zdrojů rychle se šířící a rychle adaptované inspirace helénistické architektury a umění, tendencí k monumentalizaci hrobek po vzorech západoanatolských mauzoleí a heroonů a užití prvků chrámové architektury pro různé jiné typy staveb.

Klíčová slova: helénismus, Etruskové, skalní hrobky, fasády, architektura, ikonografie, eschatologie, vlyvy, starověká Itálie, starověké Řecko, Magna Graecia, Apúlie, západní Anatólie, východní Středomoří